

Ковбиш А. М.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 Право,
ПЗВО «Міжнародний класичний
університет ім. Пилипа Орлика»,
(м. Миколаїв, Україна)

Науковий керівник:
Стременовський С. М.,
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри права
ПЗВО «Міжнародний класичний
університет ім. Пилипа Орлика»,
(м. Миколаїв, Україна)

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА НА ПРАКТИЦІ

Реалізація принципів міжнародного гуманітарного права (МГП) стикається з низкою проблем та викликів, які ускладнюють їх ефективне впровадження на практиці. Основні з них включають:

Складність класифікації конфліктів. Визначення типу збройного конфлікту (міжнародний чи неміжнародний) є критичним для застосування відповідних норм МГП. Однак сучасні конфлікти часто мають змішаний характер, що ускладнює їх класифікацію та відповідне правове регулювання.

Відсутність політичної волі та співпраці. Ефективне впровадження МГП залежить від готовності держав та недержавних акторів дотримуватися його норм. Нерідко бракує політичної волі або співпраці між сторонами конфлікту, що призводить до порушень МГП.

Адаптація до нових видів війни. Сучасні технології, такі як кібератаки та використання безпілотних літальних апаратів, створюють нові виклики для МГП, оскільки існуючі норми не завжди враховують специфіку цих методів ведення війни.

Недостатність механізмів контролю та притягнення до відповідальності. Хоча МГП встановлює норми поведінки під час збройних конфліктів, механізми контролю за їх дотриманням та притягнення винних до відповідальності часто є недостатніми або неефективними. Це призводить до безкарності за порушення.

Взаємодія з правами людини. Балансування між вимогами МГП та міжнародного права прав людини може бути складним, особливо в умовах, коли обидві системи права застосовуються одночасно. Це створює додаткові юридичні та практичні труднощі.

Для подолання цих викликів необхідно постійно адаптувати МГП до сучасних реалій, зміцнювати міжнародні та національні механізми контролю, а

також забезпечувати політичну волю держав для дотримання та впровадження гуманітарних норм [1, 2, 3].

Держави зобов'язані в мирний час і під час збройного конфлікту вживати певних правових та практичних заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного дотримання МГП. Договори в галузі МГП також передбачають низку механізмів для забезпечення дотримання правових норм.

Превентивні заходи: поширення знань про МГП; переклад договорів в галузі МГП на національну(і) мову(и); за необхідності перетворення МГП на внутрішньодержавне законодавство і прийняття законодавчих та інших нормативних актів, що дозволяють забезпечити дотримання МГП; підготовка персоналу для сприяння імплементації МГП і призначення юридичних радників у збройні сили; запобігання воєнним злочинам і покарання воєнних злочинців; забезпечення поваги до емблем Червоного Хреста, Червоного Півмісяця і Червоного Кристала.

Загалом, ефективні просвітницькі кампанії та превентивні заходи є ключовими для забезпечення дотримання міжнародного гуманітарного права та зменшення порушень під час збройних конфліктів.

Щоб уникнути порушень норм МГП і зменшити ризики для цивільних осіб та воєнних, необхідно вжити заходів щодо підвищення обізнаності як на рівні держав, так і на індивідуальному рівні. Одним із найбільш ефективних способів є проведення тренінгів для військових, державних службовців та інших осіб, які мають безпосереднє відношення до ведення збройних конфліктів. Також важливими є просвітницькі кампанії, що орієнтуються на громадянське населення, з метою інформування його про основні положення МГП та права цивільних осіб в умовах війни [4].

Розвиток новітніх технологій, таких як безпілотні літальні апарати (дрони), кіберзброя та автономні системи, створює нові виклики для міжнародного гуманітарного права (МГП). Існуючі норми не завжди враховують специфіку цих технологій, що ускладнює застосування принципів розрізнення, пропорційності та необхідності. Наприклад, використання дронів може призводити до випадкових втрат серед цивільного населення та руйнування інфраструктури, що суперечить принципам МГП. Крім того, автономні системи зброї, керовані штучним інтелектом, викликають питання щодо контролю та відповідальності за їхні дії. Для вирішення цих проблем необхідна адаптація існуючих норм та розробка нових міжнародних договорів, які б регулювали використання новітніх технологій у збройних конфліктах [5].

Судові органи мають міцне підґрунтя у забезпеченні дотримання міжнародного гуманітарного права (МГП) шляхом розслідування та переслідування осіб, підозрюваних у скоєнні воєнних злочинів, а також у формуванні та розвитку міжнародного гуманітарного права через судову практику.

Розслідування та переслідування воєнних злочинів: Згідно з міжнародним гуманітарним правом, держави зобов'язані переслідувати в судовому порядку осіб, підозрюваних у скоєнні воєнних злочинів. Внутрішнє законодавство не

може звільнити державу від необхідності виконання її міжнародно-правових зобов'язань у цій сфері [6].

Формування міжнародних звичаїв. Судові рішення сприяють розвитку та уточненню норм МГП, впливаючи на формування міжнародних звичаїв і встановлення прецедентів для майбутніх справ [7].

Захист прав людини під час конфліктів. Міжнародні судові установи, такі як Європейський суд з прав людини, розглядають справи, пов'язані з порушеннями прав людини під час збройних конфліктів, забезпечуючи правовий захист постраждалих [8].

Моніторинг та звітність. Судові органи здійснюють нагляд за дотриманням МГП, надаючи рекомендації та звіти, які сприяють підвищенню стандартів його виконання [9].

Порушення норм міжнародного гуманітарного права (МГП) можуть призвести до різних форм юридичної відповідальності, залежно від характеру порушення та суб'єкта, що його вчинив.

Відповідальність держав. Держави, які порушують норми МГП, несуть міжнародно-правову відповідальність. Вони зобов'язані відшкодувати збитки, якщо для цього є підстави. Також можуть бути застосовані санкції або інші заходи, передбачені міжнародним правом.

Індивідуальна кримінальна відповідальність. Фізичні особи, які вчинили порушення МГП, можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності. Міжнародний кримінальний суд (МКС) має юрисдикцію щодо таких осіб, якщо вони підпадають під його компетенцію. Такі порушення можуть включати воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид.

Внутрішня відповідальність. Держави повинні забезпечити ефективне розслідування та переслідування осіб, які вчинили порушення МГП, на національному рівні. Недотримання цього зобов'язання може призвести до міжнародної відповідальності держави.

Відповідальність за недотримання зобов'язань. Держави, які не виконують свої зобов'язання за МГП, можуть бути притягнуті до відповідальності за недотримання міжнародних зобов'язань. Такі порушення можуть включати відмову від розслідування порушень або недотримання зобов'язань щодо захисту цивільного населення.

Загалом, юридична відповідальність за порушення МГП є сукупною та включає як індивідуальну, так і державну відповідальність, що сприяє забезпеченню дотримання міжнародних гуманітарних стандартів [6].

Список використаних джерел:

1. Ефективність правил ведення війни та норм міжнародного гуманітарного права. Аналіз сучасної доктрини. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2023/jan/29692/104.pdf>.

2. Міжнародне право та гуманітарні кризи: роль міжнародного співробітництва у захисті прав людини. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1371/1253>.

3. Міжнародне гуманітарне право. URL: <https://surl.li/sfbqwx>

4. Міжнародне гуманітарне право. Відповідаємо на ваші запитання. URL: https://blogs.icrc.org/ua/wp-content/uploads/sites/98/2021/12/IHL_Answers_to_your_questions_Ukr_web.pdf.

5. Правові наслідки використання дронів і військових технологій в Україні: міжнародні виклики та внутрішні ризики. URL: <https://pravo.ua/pravovi-naslidky-vykorystannia-droniv-i-viiskovykh-tekhnologii-v-ukraini-mizhnarodni-vyklyky-ta-vnutrishni-ryzyky/>

6. Керівні принципи розслідування порушень міжнародного гуманітарного права: право, політика та передова практика. URL: https://geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/Investigation%20guidelines%20UKR_v3%20%281%29.pdf.

7. Роль міжнародних судових установ у формуванні та реалізації звичаєвого міжнародного права. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a9ff7d65-9cb1-4683-80da-c0ee38603a5b/content>

8. Міжнародне гуманітарне право та права людини: у Верховному Суді презентували навчальний курс. URL: https://court.gov.ua/archive/1589632/?utm_source=

9. Про значення судової влади під час війни та післявоєнної відбудови: учасники міжнародної конференції обговорюють важливі питання сьогодення. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1523848/?utm_source=